

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-56-40>

УДК 314; 330.3; 331.5

Поплавська Оксана Миколаївна

кандидат економічних наук,

доцент кафедри соціоекономіки та управління персоналом,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-9538-3718>**Oksana Poplavska**

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

**ВПЛИВ ДЕМОГРАФІЧНИХ ЗМІН
НА СОЦІАЛЬНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ****THE IMPACT OF DEMOGRAPHIC CHANGES
ON SOCIAL SECURITY IN UKRAINE**

Анотація. В статті проведено дослідження впливів динаміки різних природних демографічних процесів на стан та рівень соціальної безпеки України. З'ясовано, що за ключовими цілями сталого розвитку, що описують якість життя населення, соціальна безпека поступово з 2014 року погіршується. У довоєнний період для країни характерним було збереження людського капіталу через освітню політику та реалізацію програм охорони здоров'я, соціального захисту, що у сукупності позитивно впливало на безпекову ситуацію. Тісної кореляції між станом економіки та природним приростом населення в Україні з 1991 по 2020 роки не спостерігалось, проте доведено, що народжуваність залежить від матеріального благополуччя родин. Кореляція між смертністю та ВВП на душу населення є суттєвою лише з урахуванням точки біфуркації – початок АТО. Для ринку праці (у розгляді закритої системи), депопуляція має суттєві ризики.

Ключові слова: природний приріст населення, соціальна безпека, сталий розвиток, людський капітал, трудові відносини.

Summary. The article uses the author's methodology to study the impact of natural demographic processes on the state and level of social security in Ukraine. The proposed author's methodology implements an ecosystem approach to understanding the processes of human capital development and the achievement of sustainable development goals. In such a coordinate system, a person acts as a source of change and at the same time experiences influences that carry risks and dangers. A mathematical model was constructed to assess various groups of factors affecting the country's social security and to compare the dynamics of such security and demographic processes, which allowed us to conclude that such a connection exists, but it manifests itself with a certain lag (it is proposed to choose a lag of 23 years). Otherwise, the correlation between the state of social security in the country and the current state of natural growth is not confirmed, which indicates the importance of the quality of life of the population during their time as part of the workforce. The main factors determining the state of social security are as follows: demographic, technological (innovative); social protection system; labor market and human capital development; environmental and economic. It has been established that, according to the key sustainable development goals describing the quality of life of the Ukrainian population, social security has been gradually deteriorating since 2014. In the pre-war period, the country was characterized by the preservation of human capital through educational policy and the implementation of health care and social protection programs, which together had a positive impact on the security situation. There was no close correlation between the state of the economy and natural population growth in Ukraine from 1991 to 2020, but it has been proven that the birth rate depends on the material well-being of families. The correlation between mortality and GDP per capita is significant only when taking into account the bifurcation point – the start of the ATO. For the labor market (in a closed system), depopulation poses significant risks. Considering social security as an ecosystem of a country's socio-economic development, it can be concluded that demographic changes, in particular natural population movement, are not the only dominant factor in social and economic transformations.

Keywords: natural population growth, social security, sustainable development, human capital, labor relations.

Постановка проблеми. Турбулентність, яку переживають соціально-економічні системи сьогодні, негативно впливає на динаміку сталого розвитку. Все частіше під тиском глобальних

викликів – кліматичні зміни, війни – країни змушені адаптуватися й шукати більш стійких моделей економіки. При цьому перед урядами постають неоднозначні питання подальшої реалізації

програм зеленої енергетики, соціального захисту, регулювання зайнятості, тощо. В комплексі, накопичені проблеми проявляються через погіршення соціальної безпеки як для країни в цілому, так і людини. Очевидними для України є провали у досягненні цілей подолання бідності та нерівності, досягнення гідної праці, ін., що стали результатом незбалансованих дій в економіці. Але для науковців важливо не лише констатувати такі провали; необхідно вивчати причини, що стимулювали негативні прояви. Відштовхуючись від зворотного, відзначимо, що в основі розвитку будь-якої соціально-економічної системи знаходиться людина, адже вона є не лише споживач, але й продуктивна сила. Тому для країни або регіону важливо мати достатньо людських ресурсів, які забезпечуватимуть економічне зростання, впровадження інновацій, нових технологій, розвиток зеленої економіки і тому подібне. Зважаючи на таке, «точкою відліку» для пошуку першопричин негараздів в соціально-економічних системах є демографічна ситуація в країні та регіонах. Нажаль одразу слід констатувати, що демографічні проблеми України не є унікальними порівняно зі світовою практикою, але вони мають особливості. Водночас, вивчення демографічних аспектів дає відповіді на питання рівноваги ринку праці, сталості системи соціального захисту, й таким чином оголює проблеми соціальної безпеки країни.

Аналіз публікацій за темою дослідження. Для розвитку країни важливим є не лише економічна, але й соціальна компоненти. В цьому двоєдиному просторі соціальне часто стає нерозривним від економічного, тому соціальну безпеку варто розглядати як ознаку або передумову сталого розвитку. Тривалий час соціальна безпека серед науковців, як зазначає Gauster M., розумілася як складова національної безпеки і звертали увагу на те, що соціальна безпека передусім є віддзеркаленням стійкості системи управління державою в контексті вирішення екологічних проблем [3]. Харазішвілі Ю.М. та ін. вказують на те, що соціальна безпека являє собою оціночну характеристику стану системи соціального захисту та розвитку людського капіталу [4]. Тобто за визначенням Поплавської О.М. людина з її мотивами, цінностями – це і основа соціуму, і драйвер економіки. Тож процеси, що так чи інакше пов'язані зі залученням людини в економіку, соціально-трудова сфера слід розглядати через призму соціальної безпеки. В цьому сенсі соціальна безпека являє собою не лише характеристику безпековості соціально-економічної системи, але є певним видом еко-системи, де реалізуються процеси розвитку суспільства, підприємства, країни [15]. Варналій З.С. та ін. вказують, що соціальна безпека людини є невід'ємною складовою економічних ризиків;

при цьому ключовими показниками, які дозволяють виявити такі ризики є якість життя населення, його добробут, динаміка конфліктів, рівень культури [18]. Тобто соціальна безпека впливає на стійкість економічної моделі розвитку країни, де населення (трудові ресурси) є визначальними для позитивної динаміки процесів, тому демографічні процеси потребують особливої уваги науковців. На думку Пальян З.О. та її колег безумовним є зв'язок між природнім приростом населення та економічним зростанням, потенційною кількістю зайнятого населення [13]. Вивчаючи вплив демографії на соціально-економічні системи, Cruz M., Ahme S.A. встановили, що збільшення частки населення працездатного віку сприяє зростанню ВВП та зменшенню бідності населення [2]. Відомо, що в Україні останні роки посилилася міграція, яка була спровокована війною. Вже давно спостерігається старіння населення, що при збільшенні відтоку молоді та дітей, у майбутньому за умови їхнього неповернення негативно відіб'ється на економіці країни [11]. Очевидно, що демографічна криза поглиблюватиметься й через руйнування інституту сім'ї, адже народжуватиметься все менше дітей, про що зазначили Біленко О.В. та Горбань С.Ф. у своїх дослідженнях [7], а це також становить потенційні загрози для економіки країни, є ознакою соціальної небезпеки. Не менш важливо розуміти, що війна, як будь-який конфлікт, негативно відбивається на соціальному здоров'ї населення. За розрахунками українських вчених Ровного П., Мороза С. та ін. найбільший негативний вплив війни на економіку та демографію відчувають прибережні регіони України [5]. Можна стверджувати, що у перспективі за збереження поточних тенденцій навантаження на соціальні фонди лише зростатиме, що може спровокувати колапс всієї системи соціального захисту. Якщо розглядати як впливає демографія на ринок праці, то очевидними також є висновки про пряму залежність пропозиції робочої сили та народжуваності. Зокрема, Uddin Gazi та ін. [6] доводять, що вікова структура населення має значний вплив на реальний ВВП на душу населення в Австралії, й при зростанні народжуваності імовірність росту ВВП є більшою. Проте автори застерігають, що у разі існування диспропорцій у віковій піраміді, що демонструє старіння населення, то ефект позитивного впливу зникає. З іншого боку, такі моделі впливу відповідають традиційним підходам в організації праці й не враховують зміни у технологіях, впровадження інновацій.

Не менш важливим для збереження темпів економічного розвитку при старінні населення є актуалізація освіти (4 ціль сталого розвитку). Відповідно до Cairó I. and Cajner T. навчання персоналу, отримання актуальної освітньої кваліфікації сприяє зменшенню ризиків безробіття [1].

Як бачимо, наслідки демографічних змін вивчаються багатьма вченими, проте недостатньо уваги приділено питанням впливу демографічних змін на соціальну безпеку: саме на безпекову характеристику розвитку соціально-економічних систем.

Мета дослідження полягає в отриманні підтверджень або спростувань гіпотези про тісну кореляцію між природним рухом населення та рівнем соціальної безпеки.

Методологія. Дослідження ґрунтується на міждисциплінарному підході; вивчення сутності соціальної безпеки підпорядковано принципам екосистемного підходу. Методологічну основу також склали методи системного аналізу та узагальнення. Для визначення рівня соціальної безпеки використано авторську методику, яка полягає в обчисленні інтегрального (агрегованого) показника рівня соціальної безпеки, що включає ряд часткових показників – факторів впливу на стан соціальної безпеки віднесено такі, що описують: демографічну та міграційну безпеку; технологічну та інноваційну безпеку; безпеку від соціальних ризиків (дотримання гарантій прав та свобод громадян країни, соціальний захист); безпеку ринку праці, тобто рівень якості соціально-трудова відносин; зрілість громадянського суспільства; безпеку розвитку людського капіталу; екологічну та економічну безпеку. Зазначені показники відповідають ключовим цілям сталого розвитку, які мають безпосередній вплив на якість життя людини. Кожен з названих показників є індикатором у системі «безпека – ризик – небез-

пека/загроза – катастрофа» і знаходиться (інтерпретується) за схемою:

0,00–0,25	безпека;
0,26–0,50	ризик;
0,51–0,75	небезпека (загроза);
0,76–1,00	катастрофа.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оцінюючи стан демографічної безпеки, ключовими факторами, які свідчать про її стан є показник природного приросту, але для дослідження важливо розуміти динаміку окремо народження та смертності.

За офіційними даними народжуваність в Україні починаючи з часів незалежності поступово зменшується. Якщо у 1991 році народжено було 636151 дітей, то вже у 2001 році – 378308 дітей, а у 2021 році – 273771 дітей (рис. 1). Очевидним є незначний ріст, у порівнянні з попереднім роком у проміжку з 2021 року по 2012 рік, коли народжуваність зросла, але не перевищила рівня 1991 року. Зокрема, пікове значення народжуваності за означений період було на рівні 523935 дітей, що на 21,4% менше за рік початку незалежності.

В той же час динаміка смертності в Україні характеризувалася більшою стабільністю, адже незначні коливання у бік зростання кількості померлих відзначалося у проміжках з 1991 по 1995 роки, та з 2019 по 2021 роки. За іншим інтервалом часу спостерігаємо поступове зичення кількості померлих з 792587 осіб у 1995 році до 574123 осіб у 2017 році.

В загальному, з представлених даних випливає, що українська нація вимирає. Особливо від-

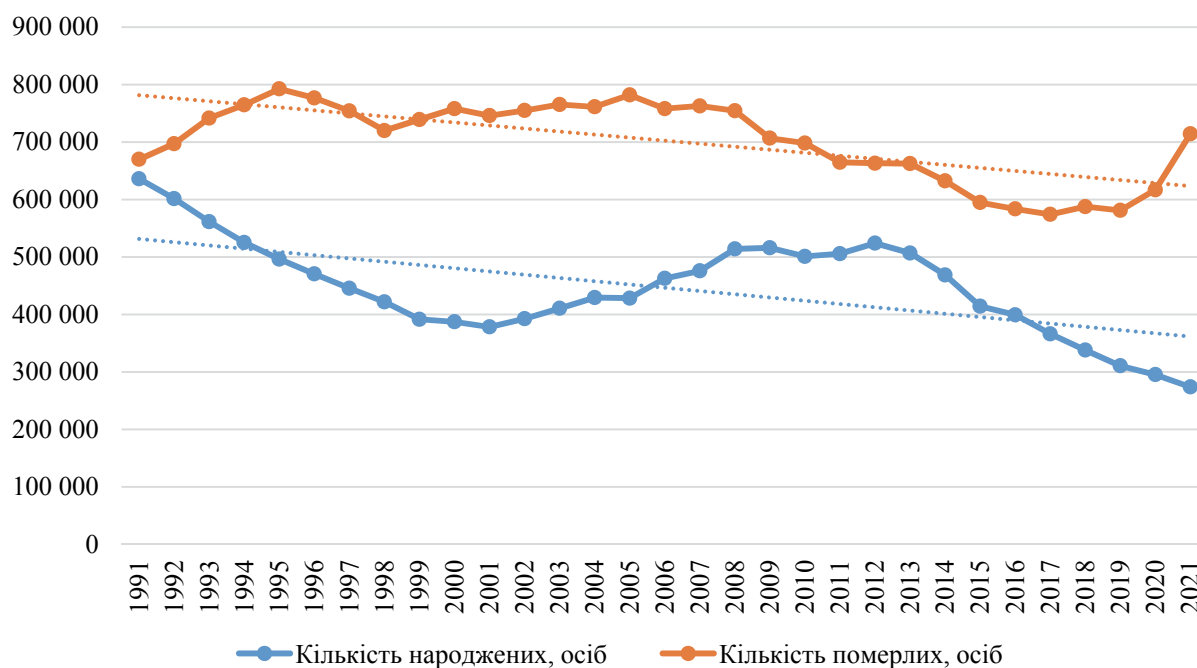

Рисунок 1 – Динаміка народжуваності та смертності в Україні, 1991–2021 роки

Джерело: побудовано за даними [12]

чутні розриви між народжуваністю та смертністю населення (різниця між кількістю народжених та кількістю померлих) спостерігалися у періоди з 1998 по 2005 роки та з 2015 року по 2021 рік. Очевидно, продовжуючи тренди, отримає збільшення розриву і тепер. В історичній ретроспективі, як бачимо, це періоди нестабільності в економіці і зростання недовіри до влади, що передували «Помаранчевій революції» та пов'язані з активною фазою АТО в Україні. Також відмітимо, що загальним залишається тренд до збереження доволі значного розриву між народжуваністю та смертністю при постійному зменшенні кількості народжених.

Розглядаючи ключовий фактор демографічної безпеки природний приріст населення (коефіцієнт приросту, що визначається у розрахунку на 1000 наявного населення), загальна тенденція до погіршення демографічної безпеки спостерігається протягом 1991–2005 років та з 2012 по теперішній час (рис. 2).

При цьому сам показник демографічної безпеки знаходиться у діапазоні 0,406 у 1991 році до 0,619 у 2019 році, у тому числі з 1991 по 1998 роки й з 2014 року відбувся перехід показника демографічної безпеки з рівня ризиків до небезпек,

що свідчить про існування ризиків з початку утворення незалежної країни.

Для розуміння глибини проблеми демографічної безпеки врахуємо зміну показників фертильності жінок та вікову структуру жінок, що народжують. Нажаль в цілому, коефіцієнт фертильності зменшується: якщо у 1991 році він становив 1,78 дитини на одну жінку, то у 2001 році – 1,02 дитини на одну жінку, а у 2021 році – 1,16 дитини на одну жінку. При

цьому відчутним є скорочення народжуваності дітей серед когорти молодих жінок (рис. 3). Незважаючи на те, що у вікових категоріях 30–34, 35–40 та 40–44 роки збільшилася кількість народжених дітей жінками, але на загальну динаміку народжуваності це не вплинуло, адже по групам 20–24 та 25–29 роки падіння було відповідно у 4 та два рази.

В подальшому збереження таких трендів лише поглиблюватиме демографічну кризу та негативно відбиватиметься на соціальній безпеці ринку праці. У цьому сенсі ключовим ризиком є скорочення чисельності молоді, що виходить на ринок праці. Фактично спостерігається «старіння» робочої сили, адже з кожним роком частка осіб віком старше 40 років у робочій силі збільшується (рис. 4). Зрозуміло, що сам факт не є свідченням чогось поганого. Це об'єктивна реальність, яка впливає зі статистики народжуваності. Проте для ринку праці така ситуація несе певні ризики, адже старше покоління, полишаючи ринок праці, зменшуватиме пропозицію на ринку праці. Тому на фоні мобілізаційних заходів (вилучення частини робочої сили з ринку праці) відчуватиметься дефіцит кадрів при збереженні ділової активності підприємств.

Ураховуючи інші аспекти соціальної безпеки ринку праці, які відповідають ризикам втрати роботи для людини та робочої сили для роботодавця (травматизм на робочому місці, рівень оплати праці, безробіття, тощо), то загальна оцінка соціальної безпеки ринку праці знаходиться в інтервалі допустимих ризиків, але має тенденцію до погіршення. Зокрема, якщо у 2018 році рівень соціальної безпеки ринку праці становив 0,611, то вже у 2021 році – 0,581. Такий

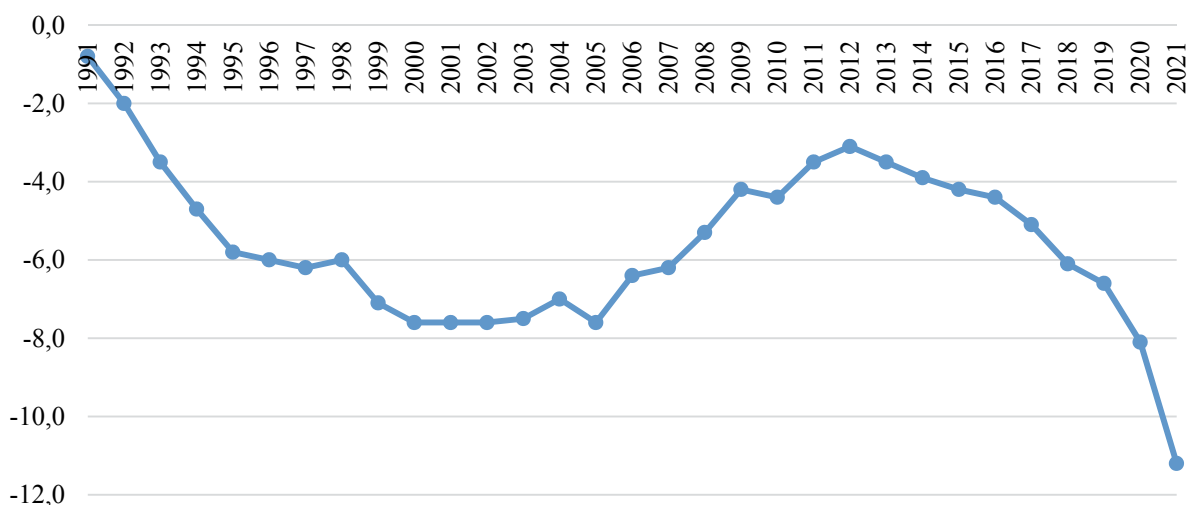

Рисунок 2 – Зміни коефіцієнту приросту населення України за 1991–2021 роки (на 1000 наявного населення)

Джерело: побудовано за даними [12]

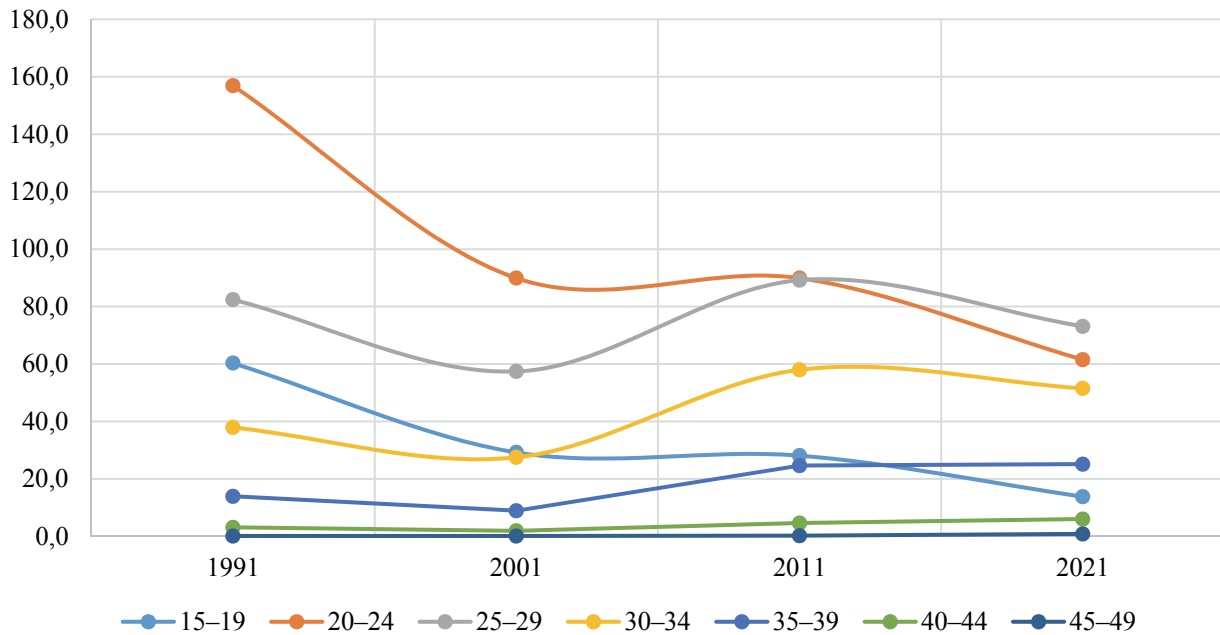

Рисунок 3 – Кількість живонароджених на 1000 жінок відповідного віку в Україні

Джерело: побудовано за даними [12]

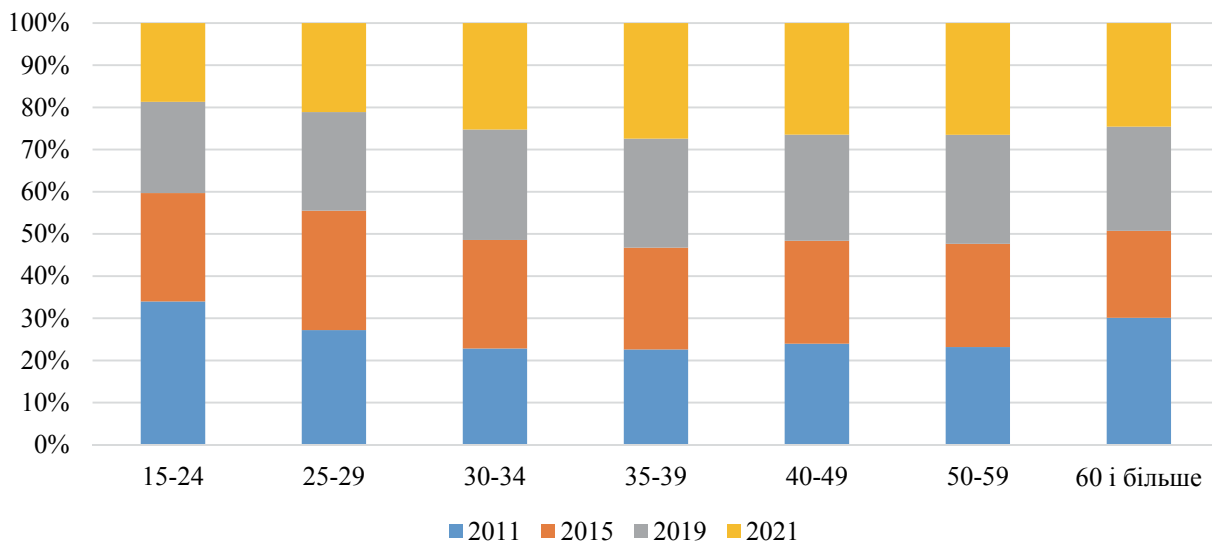

Рисунок 4 – Віковий склад робочої сили в Україні

Джерело: побудовано за даними [9; 17]

стан соціальної безпеки на ринку праці зумовлений, крім демографічних причин, економічними чинниками.

Відносно економічної безпеки й її впливу на динаміку демографічних процесів та соціальну безпеку в цілому, то слід зауважити наступне. Ризики економічної безпеки прямо пропорційні ризикам втрати робочого місця (він відноситься до ризиків соціальної безпеки ринку праці) та впливає на ризики соціального характеру – сфери

соціального захисту. Для спрощення сприйняття складних економічних процесів та уникнення подвійного врахування ризиків, як було зазначено вище, обрано єдиний показник, що максимально віддзеркалює стан економіки – валовий внутрішній продукт (ВВП); а, оскільки завдання роботи полягають у виокремленні внеску людини в економіку та порівняння його з соціальною безпекою, то проаналізуємо ВВП на душу населення. Отримані данні свідчать, що ВВП на душу насе-

лення з 2001 по 2009 роки поступово зростає, але після 2010 року почалася фаза турбулентності: до 2009 року спостерігаємо падіння, за яким до рівня 2009 року зростає показник у 2013 році; після того до 2015 року – стрімке падіння за яким знову – поступове збільшення показника. Разом з тим з 2011 року реальний ВВП у розрахунку цін 2021 року коливається незначною мірою, хоча і має загальну тенденцію до зменшення (рис. 5).

Як бачимо з рис. 5, тісної кореляції між зміною ВВП та природним приростом населення в Україні не спостерігається (коефіцієнт кореляції абсолютних показників ВВП на душу населення у цінах 2021 року та природного приросту населення за один і той самий період часу з 2011 по 2021 роки становить 0,188, а для значень змін (приросту) показників – відповідно – 0,105). Таким чином, можемо стверджувати, що ВВП, як основний макроекономічний показник сталості економіки не впливає на вектор демографічної безпеки в Україні. Проте, якщо аналізувати кореляцію ВВП на душу населення та народжуваність, тоді отримаємо тісну кореляцію рядів у діапазоні 2001–2015 рік (до почасту військових дій), що дорівнює 0,904. Так само інтервал часу,

коли почалася АТО теж демонструє тісну кореляцію народжуваності та ВВП на душу населення (-0,97). Також відмітимо, що кореляція між смертністю та ВВП на душу населення має суттєву кореляцію лише з урахуванням точки біфуркації – початок АТО. Зокрема, з 2002 по 2014 роки кореляція зазначених показників дорівнювала -0,63, а у період з 2015 по 2021 роки – 0,79. Очевидно, крім суто матеріальної складової, є інші чинники, що впливатимуть як на народжуваність, так і природний приріст населення. І таким фактором є нестабільність викликана військовими діями.

Для безпеки країни важливо бути спроможною захищати власні кордони, недоторканість території, суверенність, але й здатність бути конкурентним. У цьому сенсі для економіки важливо, щоб вона мала значний інноваційний потенціал, основу якого становить наука, тобто науковці з їхніми знаннями, компетентностями. Тому технологічна та інноваційна безпека – невід’ємні складові формування економічної та соціальної безпеки.

Ураховуючи складність оцінювання технологічної та інноваційної безпеки (I_{in}), у статті представимо узагальнений показник (табл. 1).

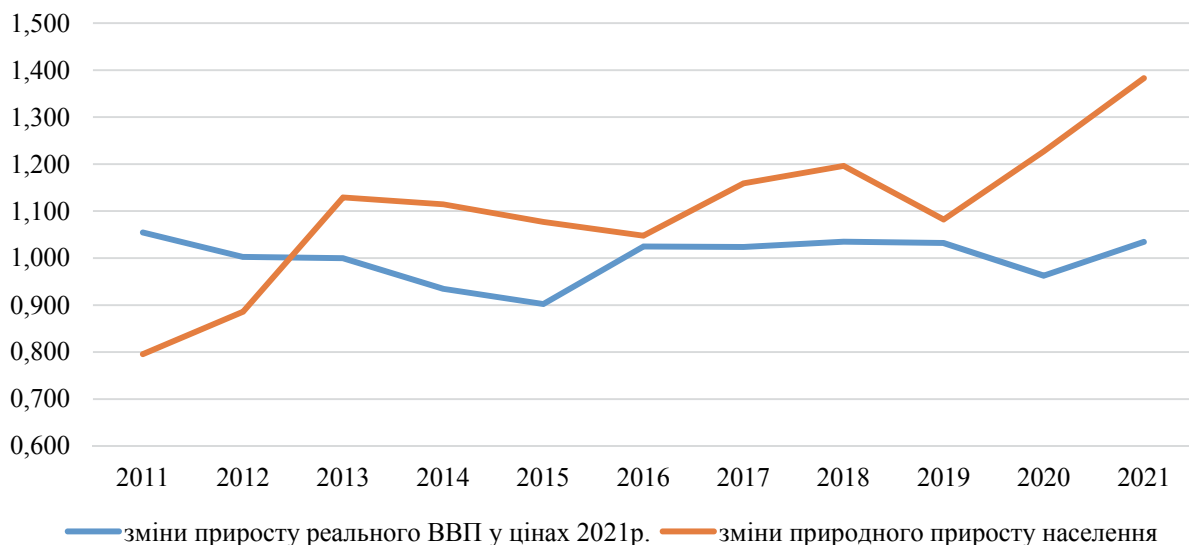

Рисунок 5 – Коливання змін приросту реального ВВП у цінах 2021 року та природного приросту населення України

Джерело: побудовано за даними [8; 12]

Таблиця 1 – Розрахункове значення інноваційної та технологічної безпеки України

Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
I_{in}	0,3345	0,3329	0,3322	0,3324	0,3153	0,4672	0,4556	0,4326
Рік	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	
I_{in}	0,4019	0,3663	0,3812	0,3518	0,3326	0,4147	0,4655	

Джерело: побудовано за даними [10; 19]

Дані таблиці показують, що стан технологічної та інноваційної безпеки знаходиться у діапазоні ризиків. Зважаючи, що показник з часом зростає, при ігноруванні проблем у сфері науки та інновацій, ризики можуть перетворитися на прями небезпеки та загрози.

Окремо зупинимось на показнику безпеки соціальних ризиків (соціального захисту). За попередніми дослідженнями [14], було з'ясовано, що соціальні ризики імовірними подіями, що пов'язані з життєдіяльністю людини (наприклад, хвороба), тому на появу та розвиток факторів небезпеки впливає спроможність держави виконувати соціальну функцію. Відповідно, до вище зазначеного підходу, соціальна безпека, що характеризується суто соціальними ризиками, погіршується. Так, якщо у 2015 та 2016 роках незважаючи на військові дії на Донеччині та Луганщині, соціальна безпека за соціальними індикаторами захисту знаходилася у інтервалі ризиків (0,44), то вже у 2023 значення даного часткового показника становило 0,635 (тобто це інтервал загроз). Виключенням був, як не дивно 2020 рік, коли було незначне покращення ситуації з соціальним захистом, що може бути пов'язано зі зростанням витрат на соціальні потреби через пандемію COVID-19.

Вивчаючи стан екологічної безпеки, відзначимо, що в контексті дослідження соціальної безпеки, вона вивчається з позиції впливів на життєдіяльність та здоров'я людини. Сукупність індикаторів екологічної безпеки сформовано у відповідності до цілей сталого розвитку, які закріплені у відповідному Указі Президента [16]. Тож відповідно до статистичних даних у відкритому доступі, частковий показник екологічної безпеки має тенденцію до покращення: якщо у 2015–2018 роках екологічна безпека була у «зоні» ризику (значення в середньому становили 0,33), то у 2022 році показник дорівнював 0,13 (з 2019 року екологічна безпека відповідає інтервалу «безпеки»).

Вивчаючи складові, що формують безпеку розвитку людського капіталу, звернімо увагу, що вона може бути досягнута за рахунок державних впливів (управління, фінансування, організації), а також через управління персоналом кожної організації. У спрощеному трактуванні соціальна безпека для організації – це невід'ємна частина управлінської стратегії з розвитку, збереження не лише людського капіталу, але й якості трудових відносин, гідної праці, успішного бренду роботодавця. Для рівня країни характерними будуть аспекти освітньої політики, заходів щодо охорони здоров'я та цивільної безпеки («витратний» методологічний підхід). Тож для цілей даної публікації обмежено сферу дослідження процесами та

явищами на рівні країни. Отже, за розрахунками на рівні країни безпека людського капіталу за період з 2014 по 2024 роки мала неоднозначну динаміку (змінювалася у діапазоні значень від 0,21 у 2020 році до 0,12 у 2015 році). Незважаючи на короткотривалі погіршення за цим компонентом соціальної безпеки, в загальному вона перебуває у зоні «безпеки», але має тенденцію по зміщення у простір ризиків. Таке пояснюється тим, що війна поступово «вимиває» людський капітал з країни, а діючі механізми забезпечення сталого його розвитку не достатньо ефективні.

Узагальнюючи, підкреслимо, що демографічний фактор має значний вплив не лише на соціальну безпеку, але й загальний економічний розвиток країни. Проте такий вплив є відтермінований і проявляється з плином часу. Математична модель за якою оцінювався вплив демографічних процесів на соціальну безпеку показує відсутність зв'язку між природним приростом та соціальною безпекою (кореляція 0,17), якщо не враховувати вікову компоненту. У разі, коли порівнюємо значення соціальної безпеки з демографічними показниками за період з 1991 року (коли на 2014 рік – рік оцінювання соціальної безпеки, особі виповнилося 23 роки, тобто вона є потенційною та / або реальною продуктивною силою), то кореляція складе 0,63.

Висновки. Зважаючи на те, що соціальна безпека є складним багаторівневим явищем і залежить від багатьох чинників, її вивчення потребує удосконалення методологічних підходів, зокрема, імплементації екосистемного підходу. В такій системі координат людина виступає джерелом змін та одночасно відчуває впливи, що несуть ризики та небезпеки. Виходячи з цього, побудована математична модель оцінювання різних груп факторів на соціальну безпеку країни та порівняння динаміки такої безпеки і демографічних процесів, дозволили зробити висновок, що такий зв'язок має місце, але він проявляється з певним лагом (запропоновано обрати лаг 23 роки). В іншому випадку кореляція між станом соціальної безпеки країни та поточним станом природного приросту не підтверджується, що свідчить про вагу якості життя населення протягом їхнього перебування у якості робочої сили.

Проведене дослідження здійснене за авторським теоретико-методологічним підходом, тому не має аналогів. У подальшому даний методологічний підхід буде удосконалюватися. Зокрема, проведення порівняльного аналізу соціальної безпеки та впливу демографічних чинників на її характер, розвиток соціально-економічних систем сприятиме уточненню моделі соціальної безпеки в умовах високої турбулентності.

Список використаних джерел:

1. Cairó I., Cajner T. Human Capital and Unemployment Dynamics: Why More Educated Workers Enjoy Greater Employment Stability. Board of Governors of the Federal Reserve System. *Finance and Economics Discussion Series*. 2014. № 2014-09. URL: <https://www.federalreserve.gov/pubs/feds/2014/201409/index.html> (дата звернення: 20.08.2025).
2. Cruz M., Amer A. On the impact of demographic change on economic growth and poverty. *World Development*. 2018. № 105. Pp. 95–106. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2017.12.018>
3. Gauster M. Ecological threats to security and state resilience in Afghanistan. *Security and Defence Quarterly*. 2021. № 33(1), pp. 31–40. DOI: <https://doi.org/10.35467/sdq/132023>
4. Kharazishvil Yu., Kwilinski A., Grishnova O., Dzwigol H. Social Safety of Society for Developing Countries to Meet Sustainable Development Standards: Indicators, Level, Strategic Benchmarks (with Calculations Based on the Case Study of Ukraine). *Sustainability*. 2020. № 12(21). DOI: <https://doi.org/10.3390/su12218953>
5. Rovný P., Moroz S., Palkovič J., Horská E. Impact of Demographic Structure on Economic Development of Ukrainian Coastal Regions. *Sustainability*. 2021. № 13(4). DOI: <https://doi.org/10.3390/su13041798>
6. Uddin Gazi A., Alam Khorshed, Gow Jeff. Population age structure and savings rate impacts on economic growth: Evidence from Australia. *Economic Analysis and Policy*, 2016. № 52. Pp. 23–33. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.eap.2016.08.002>
7. Біленко О. В., Горбань С. Ф. Демографічна ситуація в Україні: сучасний стан та основні проблеми. *Ефективна економіка*. 2022. № 1. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.1.78>
8. Валовий внутрішній продукт. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/imf/archiv/nr/nr_post_u.htm (дата звернення: 10.09.2025).
9. Економічна активність населення України. Статистичний збірник. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 15.09.2025).
10. Економічна статистика / Наука, технології та інновації. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 17.09.2025).
11. Напорчук Д. Демографічна ситуація в Україні в умовах воєнного конфлікту. *Modeling the development of the economic systems*. 2024 № 1, С. 235–241. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2024-11-35>
12. Населення (1990–2021). Статистичний збірник. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 12.09.2025).
13. Пальян З., Виноградова Д., Виноградова М. Демографічна ситуація в Україні: другий демографічний перехід та невизначеність. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics*. 2022. № 3(220). С. 32–40. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2022/220-3/4>
14. Поплавська О. Соціальний захист в системі забезпечення соціальної безпеки людини. *Український економічний часопис*. 2025. № 8. С. 102–107. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8273/2025-8-18>
15. Поплавська О.М. Концептуальні засади соціальної безпеки як основи сталого розвитку соціально-економічних систем. *Трансформація практики управління інноваційним розвитком соціально-економічних систем: колективна монографія / під заг. ред. д.е.н., проф. Храпкіної В.В., к.е.н., доц. Пічик К.В. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2024. С. 299–312.*
16. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. Указ Президента України № 722 від 30 вересня 2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення: 04.09.2025).
17. Робоча сила України. Статистичний збірник. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 13.09.2025).
18. Соціальна безпека людини в умовах війни: монографія. За ред. Варналія З.С. Київ: Знання України. 2023. 270 с.
19. Цілі сталого розвитку. Показник 9.4.1. Державна служба статистики України. URL: <https://sdg.ukrstat.gov.ua/uk/9-4-1/> (дата звернення: 18.09.2025).

References:

1. Cairó I., Cajner T. (2014). Human Capital and Unemployment Dynamics: Why More Educated Workers Enjoy Greater Employment Stability. Board of Governors of the Federal Reserve System. *Finance and Economics Discussion Series*. vol. 2014-09. Available at: <https://www.federalreserve.gov/pubs/feds/2014/201409/index.html>
2. Cruz M., Amer A. (2018). On the impact of demographic change on economic growth and poverty. *World Development*. vol. 105, pp. 95–106. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2017.12.018>
3. Gauster M. (2021). Ecological threats to security and state resilience in Afghanistan. *Security and Defence Quarterly*, vol. 33(1), pp. 31–40. DOI: <https://doi.org/10.35467/sdq/132023>
4. Kharazishvil Yu., Kwilinski A., Grishnova O., Dzwigol H. (2020). Social Safety of Society for Developing Countries to Meet Sustainable Development Standards: Indicators, Level, Strategic Benchmarks (with Calculations Based on the Case Study of Ukraine). *Sustainability*, vol.12(21). DOI: <https://doi.org/10.3390/su12218953>
5. Rovný P., Moroz S., Palkovič J., Horská E. (2021). Impact of Demographic Structure on Economic Development of Ukrainian Coastal Regions. *Sustainability*, vol.13(4), 1798. DOI: <https://doi.org/10.3390/su13041798>
6. Uddin Gazi A., Alam Khorshed, Gow Jeff. (2016). Population age structure and savings rate impacts on economic growth: Evidence from Australia. *Economic Analysis and Polic.*, vol. 52, pp. 23–33. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.eap.2016.08.002>

7. Bilenko O. V., Gorban S. F. (2022). Demografichna sytuatsiia v Ukraini: suchasnyi stan ta osnovni problemy. [Demographic situation in Ukraine: current state and main problems] *Efektivna ekonomika – Effective economy*, vol.1. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.1.78> (in Ukrainian)
8. Valovyi vnutrishnii produkt. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. [Gross Domestic Product. State Statistics Service of Ukraine]. Available at: https://www.ukrstat.gov.ua/imf/arhiv/nr/nr_post_u.htm (in Ukrainian)
9. Ekonomichna aktyvnist naselennia Ukrainy. Statychnyi zbirnyk. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. [Economic activity of the population of Ukraine. Statistical collection. State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (in Ukrainian)
10. Ekonomichna statystyka / Nauka, tekhnologii ta innovatsii. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. [Economic statistics / Science, technology and innovation. State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (in Ukrainian)
11. Naporchuk D. (2024). Demografichna sytuatsiia v ukraini v umovakh voiennoho konfliktu. [Demographic situation in Ukraine in conditions of military conflict.]. *Modeling the development of the economic systems*, vol. 1, pp. 235–241. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2024-11-35> (in Ukrainian)
12. Naselennia (1990–2021). Statychnyi zbirnyk. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. [Population (1990–2021). Statistical collection. State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (in Ukrainian)
13. Palian Z., Vynohradova D., Vynohradova M. (2022). Demografichna sytuatsiia v ukraini: druhyi demografichni perekhid ta nevyznachenist. [Demographic situation in Ukraine: the second demographic transition and uncertainty]. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics*, vol. 3(220), pp. 32–40. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2022/220-3/4> (in Ukrainian)
14. Poplavska O. (2025). Sotsialnyi zakhyst v systemi zabezpechennia sotsialnoi bezpeky liudyny. [Social protection in the system of ensuring social security of a person.]. *Ukrainskyi ekonomichnyi chasopys – The Ukrainian Economic Journal*, vol. 8, pp. 102–107. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8273/2025-8-18> (in Ukrainian)
15. Poplavska O. (2024). Kontseptualni zasady sotsialnoi bezpeky yak osnovy staloho rozvytku sotsialno-ekonomichnykh system. [Conceptual principles of social security as the basis of sustainable development of socio-economic systems]. In Khrapkinoi V.V., Pichyk K.V. (Eds.). *Transformatsiia praktyky upravlinnia innovatsiinym rozvytkom sotsialnoekonomichnykh system: kolektyvna monohrafiia*. [Transformation of the practice of management of innovative development of socio-economic systems: collective monograph]. Kyiv. pp. 299–312. (in Ukrainian)
16. Pro Tsili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku. Ukaz Prezydenta Ukrainy № 722 vid 30 veresnia 2019 roku. [On the Sustainable Development Goals of Ukraine for the period up to 2030. Decree of the President of Ukraine No. 722 of September 30, 2019]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (in Ukrainian)
17. Robocha syla Ukrainy. Statychnyi zbirnyk. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. [Labor Force of Ukraine. Statistical Collection. State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (in Ukrainian)
18. Varnalii Z. S. (2023) Sotsialna bezpeka liudyny v umovakh vyny: monohrafiia. [Social security of a person in war conditions: monograph]. In Kyiv: Znannia Ukrainy. 270p. (in Ukrainian)
19. Tsili staloho rozvytku. Pokaznyk 9.4.1. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. [Sustainable Development Goals. Indicator 9.4.1. State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <https://sdg.ukrstat.gov.ua/uk/9-4-1/> (in Ukrainian)

Стаття надійшла до редакції 07.10.2025